

Zeničko-dobojski kanton

Revizija Strategije razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period
2021. – 2027. godina

STRATEŠKA PLATFORMA – NACRT

April 2020. godine

Strateška platforma

1. SWOT analiza Zeničko-dobojskog kantona

SWOT analiza je najčešće korišteni alat za stratešku analizu unutrašnjeg i vanjskog okruženja koji omogućava integraciju drugih metoda, kao što su PESTLE, analiza resursa i rezultata i druge. SWOT analiza kao instrument za utvrđivanje prilika, prijetnji, snaga i slabosti koristi se i za planiranje razvoja Zeničko-dobojskog kantona. Na engleskom jeziku „SWOT“ je akronim koji predstavlja pomenuta četiri faktora. Kod izrade SWOT analize nastoji se postići da analiza bude što objektivnija, koncentrišući se pri tom na posmatranje problematike iz ugla svih zainteresiranih javnosti u strateškom procesu. Dok se socio-ekonomska analiza (SEA) uglavnom više bavi kvantitativnim pokazateljima baziranim na historijskim činjenicama, SWOT analiza uključuje i kvalitativnu ocjenu stanja iz ugla svih relevantnih učesnika uključenih u proces strateškog planiranja razvoja. PESTLE analiza je često korišteni alat za analizu vanjskih trendova i pitanja na koje subjekt analize, u ovom slučaju Zeničko-dobojski kanton, nema uticaja. „PESTLE“ je akronim koji označava sljedeće oblasti: političku, ekonomsku, socijalnu, tehnološku, pravnu i okolišnu sredinu. Ovakva vrsta analize koristan je alat za identificiranje tematskih oblasti koje je potrebno razmotriti u procesu planiranja razvoja, a posebno je primjenjiva za diferenciranje vanjskih faktora relevantnih za sekcije "prilike" i "prijetnje" u SWOT analizi.

U procesu izrade Strategije razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period 2021. – 2027. godina, SWOT instrument je korišten za određivanje strateških fokusa, dominantnih i određujućih faktora unutar i van Zeničko-dobojskog kantona, a za koje postoji vjerovatnoća da će imati značajan uticaj na ispunjenje vizije razvoja te da će proizvesti relevantne strateške smjernice. Dakle, cilj provedene SWOT analize je povećanje nivoa raspoloživih informacija s intencijom određivanja trenutnog stanja i mogućih strateških pravaca razvoja Zeničko-dobojskog kantona.

Tabelarni pregled koji slijedi predstavlja SWOT analizu Zeničko-dobojskog kantona.

Lista oblasti	Analiza SNAGA	Analiza SLABOSTI
Resursi	- Povoljan geostrateški položaj Zeničko-dobojskog kantona	- Nebalansiran razvoj unutar Zeničko-dobojskog kantona
Organizacija	- Bogato kulturno-historijsko naslijeđe	- Produktivnost i inovativnost nedovoljne za podizanje konkurentnosti privrede
Prošli rezultati	- Prirodni resursi (velike rezerve uglja i drugih minerala)	- Pad ekonomske aktivnosti u Zeničko-dobojskom kantonu tokom uticaja pandemije COVID-19
	- Vodni potencijal sliva rijeke Bosne	- Negativan trgovinski saldo i smanjenje vanjskotrgovinske razmjene tokom uticaja pandemije COVID-19
	- Značajan udio poljoprivrednog zemljišta u ukupnom raspoloživom zemljištu Zeničko-dobojskog kantona	- Ograničena budžetska sredstva za finansiranje realizacije razvojnih ekonomskih projekata
	- Raznovrsnost primarne poljoprivredne proizvodnje	- Nedovoljno iskorišteni kapaciteti za pripremu projekata za međunarodne fondove
	- Šumsko bogatstvo i kvalitetan drveni sortiment za investicije u drvoprerađu	- Nedovoljna promocija domaćih proizvoda
	- Energijski potencijal i povoljni uvjeti za korištenje obnovljivih izvora energije	- Nekonkurentnost tržišta radne snage i neusklađenost sistema obrazovanja sa potrebama tržišta rada
	- Unaprijeđeno stanje energijske efikasnosti javnih objekata	- Rast broja novoprijavljenih lica na evidenciji nezaposlenih tokom uticaja pandemije COVID-19
	- Razvijenost telekomunikacione mreže	
	- Termoenergetski potencijali	
	- Izvozna orijentacija privrednih subjekata na području Zeničko-dobojskog kantona	

<ul style="list-style-type: none"> - Potencijali poslovnih zona i kandidiranih poslovnih zona za razvoj preduzetništva - Razvijene organizacije (razvojne agencije, tehnološki parkovi, poslovni inkubatori) za podršku razvoju preduzetništva - Institucionalni kapaciteti javne uprave u Zeničko-dobojskom kantonu za planiranje i upravljanje razvojem - Industrijska i zanatska tradicija - Uspostavljen sistem za javno-privatna partnerstva - Uspostavljen sistem za obrazovanje odraslih - Raspoloživa radna snaga za dokvalifikacije i prekvalifikacije u skladu sa potrebama tržišta - Iskusna radna snaga u oblastima proizvodnje metala i nemetala, drvne, tekstilne, obučarske i prehrambene industrije - Zadovoljavajuća infrastruktura osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja - Potencijal za razvoj različitih vidova turizma (kulturno-historijski, banjski, tranzitni, riječni, planinski, vjerski, seoski, kongresni, sajamski, sportski, lovni, inovativni i dr.) - Postojeća infrastruktura i institucije za sportske aktivnosti (nogomet, odbojka, atletika, ragbi, tenis) - Razvijene institucije u oblasti kulture prvenstveno u Gradu Zenica (Bosansko narodno pozorište Zenica, Gradska biblioteka Zenica, JU Muzej grada Zenice, kino Family Centar Ekran Zenica) - Aktivne i snažne nevladine organizacije, posebno u sferi zaštite okoliša i ljudskih prava - Uspostavljen Centar za monitoring okoliša Zeničko-dobojskog kantona - Postojanje regionalnog centra za upravljanje neopasnim otpadom u Zeničko-dobojskom kantonu kao i potencijala za povećanje reciklaže - Kreditno-garancijski fond i programi poticaja za preduzeća uz proširene kriterije vezane za podršku privrednim društvima u prevazilaženju posljedica pandemije COVID-19 - Urađen je Vodič za prava o socijalnoj zaštiti za Zeničko-dobojski kanton - Stručni kapaciteti Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica - Spremnost institucija da se posvete rješavanju sigurnosnih izazova i korupcije 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedovoljna informatizacija u svim sektorima - Nedovoljan nivo finalizacije u proizvodnji – visok udio poluproizvoda u izvozu - Značajna ovisnost o velikim industrijskim sistemima u Zeničko-dobojskom kantonu - Nedovršena privatizacija preduzeća sa državnim kapitalom - Nezadovoljavajuća poslovna klima i niska konkurentnost preduzeća - Nedovoljno inoviranje i promocija turističkog proizvoda i nedovoljna povezanost sa regionalnom ponudom - Usitnjenost poljoprivrednih posjeda - Dominantno ekstenzivna poljoprivreda - Nizak nivo primjene savremenih agrotehničkih mjera i standarda u proizvodnji hrane - Nedovoljno razvijena infrastruktura za podršku poljoprivredi - Nizak udio opremljenih poslovnih zona sa infrastrukturom i neriješeni imovinsko-pravni odnosi u poslovnim zonama za razvoj malih i srednjih preduzeća i preduzetništva - Nedovoljna podrška valorizaciji zanata - Nedostatak rekultiviranja rudnih polja na kojima je završena eksploatacija - Bespravna sječa šuma i pretvaranje šumskog u poljoprivredno zemljište bez provedene pravne procedure - Nepovoljna starosna struktura stanovništva i trend smanjenja broja stanovnika - Prisutnost različitih oblika korupcije - Neintegriranost problematike zaštite okoliša u druge sektorske politike - Ograničena budžetska sredstva za ulaganje u zaštitu okoliša - Nizak stepen adekvatnog tretmana otpada (bez RRR, spalionice medicinskog otpada bez dozvola i sl.) - Niska svijest javnosti o problematici zaštite okoliša i energijskoj efikasnosti - Visok nivo zagađenja zraka i voda - Nepostojanje uvjeta za održivo upravljanje i racionalno korištenje prostora - Neusklađen pravni sistem zaštite prirodnih i kulturnih vrijednosti prostora - Loša komunalna infrastruktura (vodosnabdijevanje - veliki vodni gubici; specifični tokovi otpada - reciklaža, opasni otpad; veliki broj divljih deponija; napuštene industrijske deponije) - Putna, stambena i javna infrastruktura uništena poplavama i klizištima - Nedovoljna finansijska sredstva za javne investicije u odnosu na potrebe - Izbjegavanje plaćanja poreza od strane privrednih subjekata (neprijavlivanje prometa, neprijavlivanje radnika i sl.)
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> - Inoviranje studijskih programa sa ciljem usklađivanja obrazovnih profila sa potrebama tržišta rada - Mjere Vlade Zeničko-dobojskog kantona za saniranje posljedica pandemije COVID-19 u oblastima zdravstva i privrede - Dobar omjer regionalnih i magistralnih cesta i autoputa na području Zeničko-dobojskog kantona 	<ul style="list-style-type: none"> - Smanjenje budžetskih prihoda i preusmjeravanje sredstava na ublažavanje posljedica pandemije COVID-19 - Nepovoljna struktura javne potrošnje - Nezadovoljavajuća finansijska stabilnost, efikasnost, kvalitet i obim sistema zdravstvene zaštite - Nedovoljna intersektorska saradnja u rješavanju sigurnosnih izazova i korupcije - Nedostatak sredstava za adekvatne obuke nastavnog osoblja i za izradu novih planova i programa - Nedostatak asistenata i stručnih saradnika za inkluzivnu nastavu - Dostupnost usluga (primarno zdravstvenih usluga) umanjena usljed pandemije COVID-19 - Slaba finansijska održivost organizacija civilnog društva - Nedovoljno postojanje strateškog pristupa u planiranju aktivnosti u oblasti sporta i kulture - Neravnomjerna zastupljenost sadržaja i ustanova sporta i kulture u gradovima/općinama na teritoriji Zeničko-dobojskog kantona - Nedovoljni kapaciteti institucija za predškolsko obrazovanje u odnosu na potrebe
Lista oblasti	Analiza PRILIKA	Analiza PRIJETNJI
Političke	<ul style="list-style-type: none"> - Aktivnosti za dobijanje kandidatskog statusa za pristupanje Evropskoj uniji (EU) - Harmoniziranje domaćih propisa sa EU zakonodavstvom - Povećana primjena i usvajanje međunarodnih standarda - Interes za stvaranje pozitivnog i stabilnog ambijenta za nova investiciona ulaganja uz pravnu i političku sigurnost svih investicija - Rast interesa za uspostavljanje pune vladavine zakona i dobrog upravljanja - Strategija borbe protiv korupcije 	<ul style="list-style-type: none"> - Preklapanje nadležnosti u ključnim sektorima između različitih nivoa vlasti - Politički uticaji viših nivoa vlasti na izbor strateških razvojnih projekata i partnera - Nedovoljna politička podrška za zaštitu domaće proizvodnje - Unutrašnja politička nestabilnost u Bosni i Hercegovini (BiH) koja negativno utiče na jačanje i razvoj tržišta - Kašnjenje u ispunjavanju obaveza iz procesa EU integracija - Loš imidž BiH u svijetu - Pravna nesigurnost i kriza u vladavini zakona
Ekonomске	<ul style="list-style-type: none"> - Saradnja i aktivnosti u BiH na privlačenju novih investicija - Mogućnost korištenja međunarodnih fondova za BiH - Ulaganja dijaspore kao razvojni potencijal - Inicijative i projekti za javno-privatna partnerstva - Rast interesa za međuopćinsku i regionalnu saradnju - Aktivnosti vezane za Koridor Vc - Programi podrške poljoprivredi i omogućavanje izvoza - Zakon o sistemu državne pomoći u BiH 	<ul style="list-style-type: none"> - Globalna kriza i posljedice negativnog uticaja pandemije COVID-19 na ekonomiju EU - Ekonomska nestabilnost BiH - Siva ekonomija - Visoka stopa poreza i doprinosa određena zakonima viših nivoa vlasti - Odliv obrazovanih kadrova iz BiH - Neadekvatna raspodjela prihoda na svim nivoima vlasti - Nedostatak kapitalnih investicija za podizanje kvaliteta života na svim nivoima vlasti - Slaba institucionalna podrška naučno-istraživačkim aktivnostima u BiH

	<ul style="list-style-type: none"> - Reforme poslovnog okruženja u Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH) donošenjem novih zakona o preduzećima i direktnim stranim ulaganjima - Reforme oblasti inspeksijskog nadzora - Programi podrške malim i srednjim preduzećima i preduzetništvu sa viših nivoa vlasti - Izdvajanje finansijskih sredstava sa viših nivoa vlasti za ublažavanje posljedica pandemije COVID-19 - Saradnja svjetskih vlada u ublažavanju posljedica pandemije COVID-19 	<ul style="list-style-type: none"> - Nedostatak poljoprivredne politike i relevantnih institucija na državnom nivou - Nizak nivo implementacije sektorskih strategija svih nivoa vlasti - Vertikalna i horizontalna neusklađenost strategija - Nedovoljna razvijenost transportnih i distribucijskih sistema unutar BiH/entiteta
<p>Socijalne i društvene</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Programi za integraciju isključenih ranjivih i marginaliziranih kategorija stanovništva, naročito u oblasti zapošljavanja (omladina, invalidi, povratnici, nacionalne manjine i sl.) - Šira podrška upošljavanju žena i političkoj angažiranosti žena - Reforma socijalne zaštite i penzijskog osiguranja - Fokus na bolju ciljanu raspodjelu socijalnih davanja porodicama i pojedincima u riziku te hraniteljskim porodicama - Reforma i jačanje sistema zdravstvene zaštite 	<ul style="list-style-type: none"> - Siromašenje stanovništva kao posljedica ekonomske krize - Nedostatak programa subvencioniranja socijalno ugroženih kategorija stanovništva i njihovog zapošljavanja u BiH - Neriješen socijalni status velikog broja radno sposobnih, nezaposlenih osoba u BiH (posljedica ratnih razaranja, neuspješne privatizacije, ranog penzionisanja i sl.) - Značajan uticaj medija na formiranje negativnog javnog mnijenja - Povećanje sigurnosnih prijetnji kroz nove oblike kriminala (npr. cyber kriminal) - Negativan demografski trend uključujući negativan trend migracija i negativan uticaj migrantske krize - Potencijalne posljedice pandemije COVID-19: <ul style="list-style-type: none"> o Pogoršan kvalitet obrazovnog procesa usljed nemogućnosti organizovanja klasične nastave i nepripremljenosti online sadržaja i tehničkih uvjeta o Umanjen kvalitet primarnih i sekundarnih zdravstvenih usluga za stanovništvo usljed različitih ograničenja i pravila održavanja socijalne distance o Nemogućnost organizovanja kulturnih događaja sa masovnim prisustvom (koncerti, kino predstave, pozorišne predstave, posjete muzejima itd.) i gašenje kulturnih aktivnosti o Nemogućnost organizovanja sportskih događaja sa masovnim prisustvom (utakmice, školska i druga takmičenja itd.) i gašenje sportskih aktivnosti o Povećani problemi u pružanju socijalne zaštite zbog povećanog broja korisnika (povećanje nezaposlenosti i siromaštva, povećan broj mentalno oboljelih, povećan broj slučajeva nasilja u porodici itd.) i

		<p>smanjenih/ nedovoljnih fondova za socijalnu pomoć</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ugrožena sigurnost građana - (očekivana) povećana stopa nasilja i kriminaliteta ○ Smanjenje aktivnosti civilnog društva usljed nedostatka uvjeta za organizovanje redovnih aktivnosti organizacija civilnog društva te usljed smanjenja fondova namijenjenih civilnom društvu
Tehnološke	<ul style="list-style-type: none"> - Povezivanje tehnoloških i inovacionih centara i instituta u transferu znanja - Razvoj i primjena novih tehnologija - Rastući trend uvođenja standarda i sistema kvaliteta u proizvodnji - Razvoj informacijsko-telekomunikacionih tehnologija na osnovu Digitalne agende za Evropu 	<ul style="list-style-type: none"> - Transfer zastarjele tehnologije u BiH - Nedovoljna podrška transferu znanja i inovacijama u BiH
Pravne	<ul style="list-style-type: none"> - Primjena postojećeg zakonodavnog okvira na višim nivoima vlasti - Obaveza harmonizacije domaćih propisa sa zakonodavstvom EU - Reforma javne uprave za jačanje upravnih kapaciteta i povećanje efikasnosti javnih institucija na svim nivoima vlasti 	<ul style="list-style-type: none"> - Neusklađenost bh. legislative sa EU legislativom - Nedostatak i neusklađenost strateško-planskih dokumenata na svim nivoima vlasti - Neusklađenost zakonskih i podzakonskih akata na svim nivoima vlasti - Neefikasnost sudstva i postojanje korupcije u BiH - Kompleksnost državne strukture i načina funkcionisanja sistema
Okoliš	<ul style="list-style-type: none"> - Širenje primjene EU normi u oblasti zaštite okoliša - Usklađenost novih tehnologija sa okolišnim zahtjevima - Razvoj i jačanje okolišno prihvatljivog preduzetništva - Potencijal za rast podrške korištenju obnovljivih prirodnih resursa - Interes za ulaganje u cirkularnu ekonomiju - Razvoj tehnologija koje insistiraju na održivosti lanaca snabdijevanja - Postojanje IPA predpristupnih fondova i drugih EU fondova koji finansiraju aktivnosti iz oblasti zaštite okoliša - Interes stranih ulagača za projekte zaštite okoliša 	<ul style="list-style-type: none"> - Nizak stepen svjesnosti o značaju zaštite okoliša kod donosioca odluka i stanovništva - Nerazvijeno tržište reciklabilnim materijalima - Klimatske promjene (duži sušni periodi, poplave, klizišta) - Ulaganja u zastarjele tehnologije - Potreba za dugotrajnim i velikim infrastrukturnim investicijama (unapređenje kvaliteta riječnih voda pomoću prečištača, unapređenje kvaliteta zraka u industriji, infrastruktura sistema upravljanja otpadom) - Nepostojanje dovoljnih kapaciteta u BiH za zbrinjavanje opasnog (infektivnog i radioaktivnog) otpada

Metodom SWOT analize (analiza snaga, slabosti, prilika i prijetnji) utvrđeni su unutrašnji i vanjski faktori koji pozitivno ili negativno utiču na razvoj Zeničko-dobojskog kantona.

Snage Zeničko-dobojskog kantona predstavljaju one faktore koji ukazuju na pozitivna stanja unutar Zeničko-dobojskog kantona poput povoljnog geostrateškog položaja, bogatog kulturno-historijskog naslijeđa, prirodnih resursa (ruda, minerala, vode, zemljišta, šuma), energijskih potencijala i povoljnih uvjeta za korištenje obnovljivih izvora energije, izvozne orijentacije privrednih subjekata, raznovrsnosti poljoprivredne proizvodnje, razvijenih organizacija za podršku preduzetništvu, institucionalnih kapaciteta javne uprave za planiranje i upravljanje razvojem, industrijske i zanatske tradicije, raspoložive radne snage, dobre infrastrukture obrazovanja. Urađen je Vodič za prava o

socijalnoj zaštiti za Zeničko-dobojski kanton, postoje jaki stručni kapaciteti Instituta za zdravlje i sigurnost hrane Zenica, postoji spremnost institucija da se posvete rješavanju sigurnosnih izazova i korupcije, aktivno se radi na inoviranju studijskih programa sa ciljem usklađivanja obrazovnih profila sa potrebama tržišta rada. Postoje i potencijali za razvoj različitih vidova turizma, razvijena je infrastruktura i organizacije u oblasti sporta, razvijene su institucije i programi u oblasti kulture. Evidentni su stručni kapaciteti u oblasti zdravstva. Aktivne su snažne nevladine organizacije. Slabosti su oni faktori ekonomije, okoline i društva koji onemogućavaju razvoj ili slabe razvojne šanse te ih Zeničko-dobojski kanton treba bitno umanjiti ili nastojati u potpunosti ograničiti. Osnovne slabosti koje usporavaju i ograničavaju razvoj Zeničko-dobojskog kantona su njegov nebalansiran razvoj, nedovoljna tehnološka efikasnost i inovativnost, pad ekonomskih aktivnosti, negativan trgovinski saldo i smanjenje vanjskotrgovinskih aktivnosti tokom perioda uticaja pandemije COVID-19, ograničena sredstva za finansiranje i realizaciju razvojnih ekonomskih projekata, nekonkurentnost tržišta radne snage i neusklađenost sistema obrazovanja sa potrebama tržišta rada, rast broja novoprijavljenih lica na evidenciji nezaposlenih tokom uticaja pandemije COVID-19, nezadovoljavajuća poslovna klima i niska konkurentnost preduzeća, nedovršena privatizacija, usitnjenost poljoprivrednih posjeda, dominantno ekstenzivna poljoprivreda sa niskom primjenom savremenih agrotehničkih mjera i nedovoljnom infrastrukturuom za podršku poljoprivredi, nizak udio opremljenih poslovnih zona sa infrastrukturuom i neriješeni imovinsko-pravni odnosi u poslovnim zonama, nedovoljna podrška valorizaciji zanata, nedostatak rekultivacije rudnih polja na kojima je završena eksploatacija, bespravna sječa šuma i pretvaranje šumskog u poljoprivredno zemljište bez provedene pravne procedure, nepovoljna starosna struktura stanovništva i smanjenje broja stanovnika, nedostatak sredstava za moderniziranje nastavnih planova i programa, za izvođenje predškolskih obrazovnih programa i inkluzivne nastave, otežan pristup javnim uslugama usljed pandemije COVID-19, nedovoljna intersektorska saradnja u rješavanju sigurnosnih izazova i korupcije, nedovoljna mjera strateškog pristupanja planiranju aktivnosti u oblasti sporta i kulture, neintegritet problematike zaštite okoliša u druge sektorske politike, visok nivo zagađenja zraka i voda, neadekvatno upravljanje otpadom iz specifičnih tokova, posebno iz zdravstvenih ustanova (problematika radioaktivnog i infektivnog otpada), putna, stambena i javna infrastruktura uništena poplavama i klizištima te nezadovoljavajuća finansijska stabilnost i struktura javne potrošnje uz smanjenje budžetskih prihoda i preusmjeravanje sredstava na ublažavanje posljedica pandemije COVID-19, nedovoljna ulaganja u javne investicije, efikasnost, kvalitet i obim sistema zdravstvene zaštite.

Vanjski faktori koji utiču na razvoj Zeničko-dobojskog kantona mogu biti ili pokretač ili prepreka razvoju. Aktivnosti za dobijanje kandidatskog statusa za članstvo u Evropskoj uniji (EU), harmoniziranje domaćih propisa sa EU zakonodavstvom, povećana primjena i usvajanje međunarodnih standarda, interes za stvaranje pozitivnog i stabilnog ambijenta za nova investiciona ulaganja uz pravnu i političku sigurnost svih investicija, potencijali za ulaganja dijaspore, inicijative i projekti za javno-privatna partnerstva te rast interesa za uspostavljanje pune vladavine zakona i dobrog upravljanja, prilike su političke prirode. Pored njih, postoje i značajne ekonomske, društvene, tehnološke, pravne i okolišne prilike. Prijetnje za razvoj Zeničko-dobojskog kantona su unutrašnja kriza i posljedice uticaja pandemije COVID-19 na ekonomiju EU, politička nestabilnost u Bosni i Hercegovini (BiH) koja negativno utiče na jačanje i razvoj tržišta, loš imidž BiH u svijetu, pravna nesigurnost i kriza u vladavini zakona, globalna kriza, ekonomska nestabilnost BiH, siva ekonomija, visoka stopa poreza i doprinosa prema zakonima viših nivoa vlasti, odliv obrazovanih kadrova iz BiH, neadekvatna raspodjela prihoda na svim nivoima vlasti, kompleksna državna struktura i način funkcionisanja sistema.

Zeničko-dobojski kanton posjeduje velika prirodna bogatstva koja je neophodno staviti u službu razvoja, ali pri tome vodeći računa o zaštiti okoliša. Pomenuto se posebno odnosi na iskorištavanje potencijala za razvoj preduzetništva, industrije i energetike. Osim toga, prirodna bogatstva trebaju biti maksimalno iskorištena za dalji razvoj poljoprivrede i turizma u Zeničko-dobojskom kantonu. Nedovoljna efikasnost javnih usluga i loše stanje javne infrastrukture će i dalje biti oblasti u koje će

Zeničko-dobojski kanton morati ulagati dodatne napore za unapređenje postojećeg stanja. Konačno, nizak stepen energijske efikasnosti će biti povod za buduće razvojne projekte kako bi se popravilo stanje i iskoristile prilike koje se pružaju u ovoj oblasti.

2. Strateško fokusiranje

Na osnovu socio-ekonomske i SWOT analize postavljen je osnov za definisanje strateških pravaca razvoja Zeničko-dobojskog kantona. Strateško fokusiranje je bazirano na jedinstvenim snagama sa kojima raspolaže Zeničko-dobojski kanton kao i ključnim problemima koje treba riješiti u nekoliko narednih godina.

Ključne snage privrede Zeničko-dobojskog kanton vezuju se za raspoložive prirodne resurse za industriju i rudarstvo, prvenstveno velike rezerve uglja i drugih minerala, energijski potencijal i povoljne uvjete za korištenje obnovljivih izvora energije, izveznu orijentaciju jakih privrednih subjekata na području Zeničko-dobojskog kantona, industrijsku tradiciju i raspoloživu radnu snagu, posebno iskusnu radnu snagu u oblastima proizvodnje metala i nemetala, drvne, tekstilne, obučarske i prehrambene industrije te postojanje programa poticaja za preduzeća i kreditno-garancijskog fonda. Postoje i značajne slabosti koje utiču na nedovoljnu iskorištenost tih snaga, a koje se vezuju za nisku tehnološku efikasnost i inovativnost, visok stepen uvoza, nedovoljnu promociju domaćih proizvoda, nedostatak dodatne vrijednosti kroz finalizaciju te odliv kadrova, opterećenost privrede, uticaj sive ekonomije i slično. Zbog svega nevednog, **konkurentnost privrede Zeničko-dobojskog kantona je niska** i ograničava rast zasnovan na snagama kao i rast preduzetništva. S druge strane, postoje značajni vanjski potencijali za rast privrede koji se vezuju za aktivnosti na privlačenju novih investicija u BiH, mogućnost korištenja međunarodnih fondova za BiH, rast interesa za međuopćinsku i regionalnu saradnju, aktivnosti vezane za Koridor Vc i bolje povezivanje s drugim regijama, reforme za poboljšanje poslovnog okruženja u Federaciji Bosne i Hercegovine (FBiH), programe podrške malim i srednjim preduzećima i preduzetništvu sa viših nivoa vlasti koji mjere za rješavanje problema privrede uz rast **preduzetništva** postavljaju kao prioritet. Negativan uticaj na ekonomski rast se vezuje za posljedice pandemije COVID-19, zavisno od vidova krize i perioda uticaja, a ogledat će se u padu ekonomskih aktivnosti, BDP-a, vanjskotrgovinske razmjene, zaposlenosti i sl.

Snage u oblasti okoliša su evidentne budući da se posljednjih godina kontinuirano unapređivao cjelokupan sistem upravljanja okolišem. Uspostavljen je Centar za monitoring okoliša Zeničko-dobojskog kantona, postoje aktivne i snažne nevladine organizacije, posebno u sferi zaštite okoliša i ljudskih prava, usvojen je niz strateških dokumenata, postoji regionalna deponija za upravljanje neopasnim otpadom, investirano je u poboljšanje energijske efikasnosti u javnim institucijama itd. Prilike su identificirane u primjeni EU normi u oblasti zaštite okoliša, potencijalima za razvoj i jačanje okolišno prihvatljivog preduzetništva (zeleni poslovi), interesu za ulaganje u cirkularno preduzetništvo te razvoj tehnologija koje potiču održivost kanala snabdijevanja i zaštitu okoliša. Pri tome su slabosti evidentne u neintegriranosti problematike zaštite okoliša u druge sektorske politike, nepostojanju infrastrukture za smanjenje količine otpada za odlaganje i adekvatno zbrinjavanje otpada u vanrednim situacijama, nepostojanje uvjeta za održivo upravljanje i racionalno korištenje prostora i u komunalnoj infrastrukturi koja zahtijeva značajna ulaganja. Stanju doprinose prijetnje kao što su pandemije, globalne klimatske promjene kao i nepostojanje stabilnog tržišta reciklabilnim materijalima u zemlji.

Snage koje su karakteristične za Zeničko-dobojski kanton vezuju se i za potencijale u oblasti poljoprivrede i turizma koji nisu dovoljno iskorišteni. Poljoprivreda ima značajnu ulogu u ruralnom razvoju, a zahvaljujući prirodnim potencijalima, značajnom udjelu poljoprivrednog zemljišta te raznovrsnosti primarne poljoprivredne proizvodnje, posljednjih godina se bilježi rast u sektoru poljoprivrede Zeničko-dobojskog kantona. Međutim, taj rast nije zadovoljavajući zbog uticaja ograničavajućih slabosti koje se vezuju za usitnjenost poljoprivrednih posjeda, dominantno

ekstenzivnu poljoprivrednu proizvodnju, nedovoljnu primjenu agrotehničkih mjera i standard u proizvodnji hrane te nedovoljno razvijenu infrastrukturu za podršku poljoprivredi. Istovremeno, evidentan je nedostatak poljoprivredne politike i relevantnih institucija na državnom nivou, ali su evidentne i mogućnosti koje otvaraju različiti programi podrške poljoprivredi za modernizaciju i usklađivanje sa standardima za izvoz poljoprivrednih proizvoda, što bi uticalo i na smanjenje uvoza u ovom sektoru. Zbog toga postoji potreba za rješavanje problema **niskog stepena modernizacije i standardizacije poljoprivredne proizvodnje**. S druge strane, u oblasti turizma, snage Zeničko-dobojskog kantona se ogledaju u bogatom kulturno-historijskom naslijeđu i potencijalima za razvoj različitih vidova turizma, uz izgrađenu infrastrukturu za razvoj turizma, sportske i rekreativne aktivnosti te uspostavljene organizacije culture. Međutim, razvoj turizma usporavaju slabosti vezane za nedovoljno inoviranje i promociju turističke ponude, nedovoljnu povezanost sa regionalnom ponudom, nedostatak stručnog kadra, kao i prijetnje vezane za narušavanje zdravlja okoliša i neusaglašenost pravnog sistema za zaštitu prirodnog i kulturnog naslijeđa. Sve to ukazuje na potrebu rješavanja problema **nedovoljne turističke valorizacije potencijala Zeničko-dobojskog kantona**. Pored toga, negativni uticaj na poljoprivredu i turizam se očekuje i kao posljedica pandemije COVID-19, posebno u pogledu smanjenja izvoza poljoprivrednih proizvoda, smanjenja posjeta turista i slično.

Jedna od snaga Zeničko-dobojskog kantona je institucionalni kapacitet javne uprave za planiranje i upravljanje razvojem te postojanje Zakona o javno-privatnom partnerstvu i Zakona o obrazovanju odraslih, kao i dobra infrastruktura osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja. Prilike su i interes za stvaranje pozitivnog i stabilnog ambijenta za nova investiciona ulaganja uz pravnu i političku sigurnost svih investicija, rast interesa za uspostavljanje pune vladavine zakona i dobrog upravljanja te strategija borbe protiv korupcije. I dalje ostaju kao slabost nedovoljni kapaciteti za pripremu projekata za međunarodne fondove. Slabost u Zeničko-dobojskom kantonu je loša saobraćajna infrastruktura regionalnih i lokalnih saobraćajnica, nedostatak sredstava na nivou Zeničko-dobojskog kantona za ulaganja u infrastrukturu te poplavama i klizištima uništena putna, stambena i javna infrastruktura. Prilike koje se pružaju su saradnja i aktivnosti u BiH na privlačenju novih investicija, mogućnost korištenja međunarodnih fondova za BiH, rast interesa za međuopćinsku i regionalnu saradnju, aktivnosti vezane za Koridor Vc uz stalno prisutnu prijetnju nedovoljne razvijenosti transportnih i distribucijskih sistema unutar BiH/entiteta. Na osnovu svega navedenog, fokus će biti na rješavanju prisutnih problema **još uvijek nedovoljne efikasnosti pružanja javnih usluga i lošeg stanja javne infrastrukture**.

U situacionoj i SWOT analizi utvrđeno je da postoji manjak resursa, infrastrukture i specijaliziranih kadrova u oblasti obrazovanja, zdravstva i socijalne zaštite. U sektoru obrazovanja, problemi i potrebe razlikuju se u domenu predškolskog obrazovanja, gdje postoje ograničeni kapaciteti za obuhvat sve djece predškolske dobi; u domenu osnovnog i srednjeg obrazovanja, gdje nedostaju sredstva za inoviranje nastavnih planova i programa te kadar (asistenti) za inkluzivnu nastavu; i u domenu visokog školstva, gdje je veliki izazov povezivanje studijskih programa sa potrebama na tržištu rada. U zdravstvenom sektoru evidentan problem je obezbjeđivanje efikasnih usluga za sve građane na području Zeničko-dobojskog kantona jer institucionalni kapaciteti variraju po gradovima/općinama i nisu jednako dostupni svima. Oblast socijalne zaštite u posljednjim godinama karakteriše veći fokus na poboljšanje ciljane raspodjele socijalnih davanja svim ugroženim kategorijama, a naročito porodicama i pojedincima u riziku te hraniteljskim porodicama. Međutim, socijalni fondovi su ograničeni i veliki je izazov obezbijediti adekvatnu, dugoročnu i stabilnu podršku svim skupinama u stanju socijalne potrebe. U oblasti sporta i kulture, i pored solidno razvijene infrastrukture, institucija i nevladinih organizacija, problem je nedovoljno integriran strateški pristup u kreiranju planova i programa. Da bi se poboljšao kvalitet usluga i života za sve građane, potrebno je strateški pristupiti problemu **nedovoljno razvijene društvene infrastrukture i institucionalnih kapaciteta u oblasti obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, sporta i kulture**.

Strateško fokusiranje izvršeno je kroz pet fokusa:

1. **Iskorištavanje potencijala Zeničko-dobojskog kantona u oblasti industrije, energetike i preduzetništva**
2. **Loše stanje okoliša i komunalne infrastrukture, potencijali za unapređenje obnovljivih izvora energije i energetska efikasnost**
3. **Nizak stepen modernizacije poljoprivredne proizvodnje i turističke valorizacije resursa Zeničko-dobojskog kantona**
4. **Nedovoljna efikasnost pružanja javnih usluga i loše stanje javne infrastrukture**
5. **Nedovoljno razvijena društvena infrastruktura i institucionalni kapaciteti u oblasti obrazovanja, zdravstva, socijalne zaštite, sporta i kulture**

3. Vizija razvoja

Definisanje vizije razvoja Zeničko-dobojskog kantona odražava stratešku namjeru, dubinu i širinu strateške promjene koju građani žele u periodu od 2021. godine do 2027. godine. Vizija je karakteristična za posmatranu sredinu – objedinjava geostrateški centralni položaj Zeničko-dobojskog kantona na raskrsnici najvažnijih transportnih pravaca i uvezanost sa svim dijelovima BiH te stremljenje Zeničko-dobojskog kantona da postane savremena evropska regija, orijentisana na održive aspekte razvoja. Pri tom se razvoj posmatra kao višedimenzionalan proces ekonomske, društvene, okolišne, prostorne i institucionalne transformacije sa ciljem poboljšanja kvaliteta i standarda života građana, gdje su u razvojne procese uključeni svi akteri razvoja: vladin sektor, privatni sektor, civilno društvo i lokalna zajednica. Svoj razvoj Zeničko-dobojski kanton temelji na industrijskim i ljudskim resursima, prirodnim i turističkim potencijalima te bogatom kulturno-historijskom naslijeđu i čistom okolišu. Ovakav razvoj karakterišu princip održivosti i integracije, gdje svaki sektor zadržava svoje osnovne razvojne ciljeve, a zajedno ih ostvaruju u obliku integriranog uravnoteženog razvoja.

VIZIJA RAZVOJA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA

Zeničko-dobojski kanton – savremena evropska regija, ugodna i sigurna za život i rad i atraktivna za investiranje, koja svoj održivi razvoj temelji na industrijskim i ljudskim resursima, prirodnim i turističkim potencijalima te bogatom kulturno-historijskom naslijeđu i čistom okolišu.

4. Strateški ciljevi

Na temelju strateških fokusa i vizije Zeničko-dobojskog kantona definirana su četiri strateška cilja koji osiguravaju sinergijske efekte između ekonomije, okoliša i društva, uz puno uvažavanje interesa lokalne uprave. Ciljevi imaju prepoznatljiva sektorska težišta, ali su istovremeno integralni i povezujući.

Slika 1. Veza strateških fokusa i strateških ciljeva u Zeničko-dobojskom kantonu (ZDK)

